

Pedagogická komunikace

4. lekce: Verbální komunikace: kladení otázek

Mgr. Kateřina Lojdová
lojdova@ped.muni.cz

Význam kladení otázek v pedagogické komunikaci

- ▶ učitelské otázky jsou považovány za klíčový prvek procesu učení, a to nejen ve školní třídě.
- ▶ podle Postmana (1979) je veškeré naše poznání výsledkem tázání, a proto je možné říci, že kladení otázek učitelem je jedním z nejdůležitějších intelektuálních nástrojů

Typologie otázek

- ▶ **otevřené** (založené na obsahové volnosti odpovědi). Na otevřenou otázku neexistuje jen jedna správná odpověď, která by byla dopředu dána. V běžné komunikaci nalezneme větší množství otázek otevřených než uzavřených, zatímco ve výukové komunikaci je tomu naopak.
- ▶ **uzavřené** (založené většinou na výběru z nabídnutých možností odpovědi či jednoznačné odpovědi)
 - **zjišťující** (ano – ne, vlévá se...)
 - **doplňující** (Kdy se narodil...? Kam se vlévá...?)

Bloomova taxonomie

- ▶ systémem vyhodnocení kognitivní náročnosti otázky je taxonomický systém Benjamina Blooma, který odlišuje tyto kognitivní procesy:
 - (1) zapamatovat;
 - (2) porozumět;
 - (3) aplikovat;
 - (4) analyzovat;
 - (5) hodnotit;
 - (6) tvořit

Otázky nižší a vyšší kognitivní náročnosti

- ▶ **otázky nižší kognitivní náročnosti** jsou zaměřeny na doslovné vybavení si faktu, který byl již aspoň jednou v nějaké podobě učitelem prezentován. Tento typ otázek koresponduje s úrovní „zapamatování“ (případně „porozumění“) dle Bloomovy taxonomie
- ▶ **otázky vyšší kognitivní náročnosti** splňují dvě podmínky:
 1. dle Bloomovy taxonomické tabulky se vztahují na zbylé kognitivní procesy
 2. odpověď na takovou otázku nesmí být přímo dostupná z učebnice či jiného materiálu, který mají žáci k dispozici.

Kategorizovat není vždy snadné

O jaký typ otázky se jedná?

„Zhodnoťte dopad vlády Marie Terezie pro české země...“

- ▶ A) žák může vytvořit odpověď na základě svých znalostí (vyšší kognitivní proces),
- ▶ B) žák si může vybavit odpověď na tuto otázku z minulé hodiny (nižší kognitivní proces).

Cvičení:

U: Aktivní volební právo je od osmnácti let, to znamená, že od osmnácti let můžete, jestli chcete, jít volit. Na kom to záleží?

Ž Monika: Na sobě.

U: Máte jít volit, nebo ne?

Ž Monika: Jak chcem.

Ž Pavel: *(ve stejnou chvíli jako Monika) Měli bysme.*

U: Proč? *(na Pavla) Proč jo a proč ne? (na třídu)*

(šum ve třídě)

Ž Pavel: Jo, tak já nevím...

U: Tak říkáš jo, tak třeba nějaký důvod, proč jo? *(na Pavla)*

Ž Pavel: Tak já nevím... protože vyjadřujeme, jako že s kterou stranou sympatizujeme.

Jsou otázky vyšší kognitivní náročnosti „lepší“?

- ▶ Kritické školního vzdělávání dlouhodobě tvrdí, že učitelé vedou žáky pouze k memorování a osvojení si faktů, ovšem bez důrazu na vyšší kognitivní procesy myšlení, jako je aplikace, syntéza či hodnocení.
- ▶ Základní chybou takové kritiky je nejenom její snaha po kopírování módních vlivů, ale někdy i absence empirického důkazu, o který by mohl být opřen tak´ závažný hodnotový soud.

Otázky k lekci:

Formulujte:

- ▶ 1. Uzavřenou otázku nižší kognitivní náročnosti.
- ▶ 2. Uzavřenou otázku vyšší kognitivní náročnosti.
- ▶ 3. Otevřenou otázku nižší kognitivní náročnosti.
- ▶ 4. Otevřenou otázku vyšší kognitivní náročnosti.

Odpovědi porovnejte s textem:

Funkce učitelských otázek ve výukové komunikaci na druhém stupni základní školy (Roman Švaříček):

- ▶ Dostupný z:
<http://www.phil.muni.cz/journals/index.php/studia-paedagogica/article/view/121>